

I.G.ERENBURG LIRIKASIDAGI RUS ADABIYOTI MATNI

Rasulov A'zamjon Azamat o'g'li

Renessans Ta'lim Universiteti

Izoh. Tarjimon I.Erenburgning "Fransiya shoirlari. 1870-1913 yillar" o'zining she'riy ijodining shakllanishida va XX asr boshlari rus adabiyoti tarixida. Jarayon va usullar. Asar birinchi bo'lib ushbu antologiyaning tarixiy-adabiy tahlilini yaxlit yondashuv, jumladan, madaniy-tarixiy, tarkibiy, qiyosiy va motivli usullar elementlaridan foydalangan holda amalga oshirgan.

Kalit so'zlar: I.Erenburg, modernizm, avangard she'riyat, she'riy tarjima, XX asr rus adabiyoti, simbolizm.

Ilya Grigorievich Erenburg - yozuvchi, shoir, sovet madaniyatining eng mashhur namoyandalaridan biri va "sovet yevropalik", P. Vayl va A. Genisning "Oltmishinchi yillar" kitobida deyilganidek. Sovet odamining dunyosi" [1, p. 44]. Parij, I. G. Erenburg hayotining turli davrlarida yashagan shahar sifatida, uning asarlarida tez-tez tilga olinadi yoki harakatning asosiy sahnasiga aylanadi ("Parijning qulashi" romani), ammo bu tasvirning xususiyatlari locus I. G. Erenburg asarida maxsus Parij matnini qurish haqida gapirishga imkon beradi.

Rus adabiyotshunosligida shahar matniga juda ko'p tadqiqotlar bag'ishlangan bo'lib, ular orasida rus adabiyotining Sankt-Peterburg matni o'rganiladigan asarlar muhim o'rinni egallaydi. Bugungi kunga qadar eng muhimlaridan biri V. N. Toporovning "Rus adabiyotining Sankt-Peterburg matni" monografiyasi bo'lib, unda olim shahar matnining tuzilishini o'rganadi - "yuqori ma'nolar va maqsadlar bog'liq bo'lgan sintetik supertekst". [4, b. 23]. Xususan, V.N.Toporovning fikricha, turli matnlarning semantik uyg'unligi substrat elementlari – iqlim-meteorologik va landshaft, moddiy-madaniy va ma'naviy-madaniy sohalarni tavsiflashning birligi, shuningdek, til ko'rinishidagi kodlash orqali beriladi. Sankt-Peterburg matniga xos shibolet so'zlaridan iborat "shahar" lug'ati.

Biz o'z ishimizda V. N. Toporov metodologiyasiga amal qilamiz, bu bizga Parij matnini rus adabiyotining yagona Parij supertekstining bir qismi deb hisoblash mumkin bo'lgan I. G. Erenburg ishida u aniqlagan elementlar qanday ishlashini o'rganishga imkon beradi. Shu maqsadda Parij matniga mansubligi gumon qilingan II she'r va bitta she'rni tekshirdik. Keling, tadqiqotimiz natijalari bilan o'rtoqlashaylik.

Vaqtning kunduz va tunga antitetik bo'linishi I. G. Erenburg she'riyatida Parij matnini tavsiflovchi eng muhim jihatlardan biriga aylanadi. Shoir ijodining ilk davriga (1911) oid "Parij" she'rida bu qarama-qarshilik har biri kunning ma'lum bir qismiga bag'ishlangan to'rt baytda tasvirlangan shahar manzarasi orqali ifodalangan: tong ("Uyg'ongan tramvaylarning aniq taqillati ostida / Tong uyqusiragan Parij bilan uchrashadi" [5, 98-b.]), kunduzi, kechasi va kunduzi ("Tun zerikarli ko'chalarda sayr qiladi" [O'sha yerda, 99-bet]). Ertalab va kunduzning belgilanishi matnda mos ravishda 3 va 4 marta, kecha va kechqurun faqat bir marta qayd etilgan. Biroq, bunday munosabatlar an'anaviy rus madaniy va falsafiy yorug'lik va zulmat diadasida ochib berilmaydi, unda birinchi ijobiy baholanadi,

ikkinchisi esa salbiy [2]. Parij kuni salbiy semantikaga ega: bu tasvirlangan tasvir zolimlik xususiyatlari bilan ajralib turadi ("Va charchaganlar hokimiyat bilan ko'tariladi / Kelgusi kun, hamma narsaga qodir va to'yimas", "Shoxlar faryodi ostida, ma'nosiz va kar / Yangi kun o'tadi - boshqa!" [5, 99-b.]), yorug'lik "zerikarli va loqayd" sifatida tavsiflanadi. Kunduzgi yorug'likdagi shahar tartibsiz va tartibsiz ko'rinadi. Kechqurun boshlanishi odamlar uchun kutish ob'ektiga aylanadi, ammo zulmat illatlarda unutish vaqtiga aylanadi: "Odamlar zulmat tushishini kutadilar, / Va oy nurida to'yib, mast bo'lib, / Ular olomon bilan fohishaxonalarga boradilar" [O'sha yerda]. Oxirgi baytda tun obrazi bilan birga lirik qahramon obrazi paydo bo'ladi. Kunning bu vaqti parijliklarga kundalik shovqin kishanlaridan xalos bo'ladi: ishchilar "qo'zg'olon va qo'shiq aytishadi, / Shunday qilib, ertaga ertalab nafratlangan binolarda / Qiyin va uyatli ish topish uchun" [o'sha erda], lirik qahramon mulohazalarga berilib ketadi. baxt va hayot haqida. O'tmishning "ko'z yoshsiz va keraksiz" ta'rifi Parijning "tushunarsiz va begona" ta'rifi bilan bog'liq - bu xulosa ertalabga qaytadigan halqa kompozitsiyasi bilan qo'llab-quvvatlanadi, undan keyin muqarrar ravishda kun bo'ladi. shovqin va ma'nosiz ishlar.

Bir yil o'tgach yozilgan she'rlarda Rossiya va Parij o'rtasidagi qarama-qarshilik paydo bo'ladi: Frantsiya poytaxti lirik qahramonning ongida o'zining tug'ilgan hududlaridan past bo'lgan butun mamlakatni almashtiradi va timsol qiladi. Rossiya haqidagi fikrlar Frantsiyani ta'qib qilayotgan yomon ob-havodan qochishga aylanadi: qizig'i shundaki, lirik qahramon joylashgan Parij haqiqati cheklangan xronotop bilan tavsiflanadi, birinchi holatda xira yoritilgan chodirda, ikkinchisida ko'chalar. Qahramonning o'y-fikrlarida vatan fazosi cheksizdir va uylar ustidagi chana yugurishlari va tutunning gorizont va vertikal tasvirlari tufayli har tomonga kengayadi. "Yovuz tumanlar ko'tarilganda ..." she'rida "befarqlik" va "yashashni istamaslik" faqat Rossiyaning "buyukligini" qo'llab-quvvatlaydi, bu esa "Parij yo'laklarining shovqini" bilan taqqoslanmaydi [5, p. 103]. "Parijda kuz yovuz bo'lganda..." she'ridagi yetib bo'lmas va ulug'vor mamlakat qiyofasi xonadon timsoligacha bo'shliqni toraytirish orqali konkretlashtiriladi: Rossiya faqat lirik qahramon uchun "olib bo'lmaydigan"dir. go'zal qo'llar yoqqan qo'rqqoq olov" va "olovli issiq choy" [7] - shinam uy qiyofasini yaratuvchi tafsilotlar shunchaki aldanib qoladi, sovuq begona shaharda amalga oshmaydigan orzu.

I. G. Erenburgning Parij matnida namunaviy rol o'ynaydigan yana bir element - bu turli yillardagi qator asarlarda uchraydigan va lirik qahramon ongida Lethe bilan bog'liq bo'lgan Sena obrazidir. "Lethea suvlari" tasviriga hamroh bo'lgan halokatli tasvirlar shaharga yaqinlashayotgan falokat hissini qo'llab-quvvatlaydi. Frantsiyaning bosib olinishi davrida yaratilgan she'riyatda apofatik obrazlar yaratish texnikasi keng tarqalgan bo'lib, u lirik qahramon va Parij uchun sodir bo'layotgan voqealarning fojiasini ta'kidlaydi. "Qabul qiluvchida" she'rida bu uslub halqali kompozitsiya orqali amalga oshiriladi: boshida "Bahor Parij tomlari ustidan shitirlashmaydi", oxirida "tovushlar yoki olov yo'q" deyiladi. Parij tomlari ustida" [7]. Hayot ramzi sifatida bahorning yo'qligi shaharning o'lik tuyg'usini

kuchaytiradi, unda hamma narsa halokatga mahkum bo'ladi - tun ("Va tun allaqachon o'lgan"), sichqonlar va odamlar " begona o'tlar kabi [o'sha yerda].

Frantsiya poytaxtida sodir bo'lgan metamorfozlar 1940 yildagi "Parij" she'riy tsiklida tasvirlangan - unda o'tmish "bo'lgan" so'zi orqali belgilanadi: "Bu erda har bir tosh shirin va

aziz edi", "Bu shahar xuddi shunday zich edi. o'rmon" [5, b. 249-253]. Hodisa ketish motivi bilan birga keladi: ashyolar ketmoqda ("Qurollar olib ketildi. Neft zaxiralari yondirildi"), odamlar, san'at ("Piyoda askar bilan birga / Art, odamdek qorong'i, ketayotgan edi") [O'sha yerda.]. O'zga sayyoraliklar bosqinchilariga qaramay, Parij bo'sh va sokin - uchinchi qismda u tasvirlangan va tobutda yotgan jasad bilan taqqoslanadi, bu o'lik mavzu yangi paydo bo'lgan Sena tasviri bilan qo'llab-quvvatlanadi, allaqachon to'g'ridan-to'g'ri er osti daryosi deb ataladi. : "Ko'chalarning qo'llari ko'kragiga qo'yilganidek, / Sen ko'priklarni yutib yuborib, qanday qilib / unutish va soqovlik daryosiga aylandi" [O'sha erda].

Keyingi she'rda "Esimda - Parij bor edi. Atirgullar qizarib ketdi..." "bo'ldi" so'zi ham paydo bo'ladi, lekin kelasi zamonda g'alabaning shaxslashtirilgan timsoliga aloqador va umid motivini amalga oshiruvchi ikkita fe'l bor: "Loyda, qonda, sovib ketgan opa, / U kelib, sezmasdan o'tiradi / Oqargan o'chirilgan olovda" [O'sha erda, 1-bet. 275].

1943 yilda yozilgan "Parij" she'ri poytaxtning o'ziga xos qiyofasini yaratishda davom etmoqda. Asarning boshida o'lik tasvirlar ustunlik qiladi ("Parij osmoni barcha osmonlardan tinchroq, / O'lgan odam bezovta qilmagan oyna kabi"), ammo shahar begonalar uchun keraksiz bo'lib chiqdi, shahar aholisi uchun muhim bo'lgan tafsilotlarda o'z ma'nosini saqlab qoladi va bu najotga umid baxsh etadi.

Parij ozod etilganidan keyingi birinchi yilda yozilgan "Jim qoldim deysan..." she'rda o'zining ulug'vorligini tiklagan shahar tasvirlangan: "Ham zangori, ham yillar kulida / Ajoyib shahar turibdi va shitirlaydi. <...> / Va u erda deraza ostidagi bochka organi bilan / Va ozodlik yig'laydi va kuladi" [5, p. 289-290]. Parijda o'tkazgan va xotiraga aylangan vaqtning ahamiyati "Ikki Grenader Fransiyaga..." asarining mavzusi bo'lib, unda lirik qahramon o'zining begona yurt bilan alohida aloqasi haqida fikr yuritadi: "Nega shayton tortdi. meni / Chet elni sevib qolish uchunmi? [O'sha yerda, p. 299].

Parijning xotiraga aylanishi 1947 yilda yaratilgan ikki qismli "Fransiya" she'rda davom etadi. Uning birinchi qismida mamlakatdan ajralish motivi bilan bog'liq bo'lgan mamlakatni qidirish motivi yangilanadi. Lirik qahramon "Fransiyani... tushida ixtiro qildi", lekin bu illyuziya tuyg'usi matnning "sobiq Parij" paydo bo'lgan ikkinchi qismida yo'qoladi: u "har qanday yurakka sig'ishga tayyor" shahar bo'lib chiqadi. " [O'sha yerda, p. 301-302]. She'r "o'sha Parij" iborasi bilan tugaydi: bu ko'rgazmali olmosh Parijning real vaqt va makondan tashqarida mavjud bo'lgan va bu shaklda u erda uzoq yillar yashagan va tajribali lirik qahramonga ma'lum bo'lgan makon sifatida mavjudligini bildiradi. shahar fojiasi o'zinikidek.

Shunday qilib, I. G. Erenburgning Parij matni uning butun faoliyati davomida - nasr, memuar va she'riyatda qurilgan. Lirikada Parij qiyofasini ifodalashning doimiy belgilari yorug'lik va zulmatning qarama-qarshiligi bo'lib, uning ostida parijliklar o'zlarining haqiqiy istaklariga berilishlari mumkin, shuningdek, shaharning xaotik ko'rinishi tasviri. Urush mavzusiga bag'ishlangan she'rlarda o'lim obrazlari tez-tez uchraydi, ular o'layotgan poytaxt hissini yaratadi, uning markazida Lethega aylangan Sena daryosi joylashgan. Bosqinchilik davri tasvirlangan matnlarda o'rinli bo'lgan bo'shliq, sukunat, jo'nab ketish motivlari hayotga umid motivi bilan almashtiriladi. Urushdan keyingi lirikalarda shaharning avvalgi ulug'vorligini tiklash motivi, jumladan, Parijni fashistlar tomonidan vayron qilingan asalari

uyasiga qiyoslash va g'alabadan keyin poytaxtning yana shovqinga to'lishi mumkinligi ko'rinadi. Urush asarlarining fojiali ohangiga qaramay, I. G. Erenburg lirikasidagi Parij erkinlik va yashash qobiliyatini saqlab, o'zligini, chuqur mohiyatini va butunligini yo'qotmaydi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Акбаров О. А., Джагаспанян Р. Н., кизи Акрамова Н. А. ПРИРОДА КАК ОДИН ИЗ ОБРАЗОВ ПОЭТИЧЕСКОЙ МОДЕЛИ МИРА В ПРОИЗВЕДЕНИЯХ ВМ ШУКШИНА //INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE" THE TIME OF SCIENTIFIC PROGRESS". – 2022. – Т. 1. – №. 3. – С. 62-70.

2. Nikolayevich D. R., Ermekovich A. T. ARTISTIC AND AESTHETIC FUNCTION OF THE LANDSCAPE IN SHUKSHIN'S PROSE //Gospodarka i Innowacje. – 2022. – Т. 27. – С. 108-113.

3. Аджеминова Э. Р., Джагаспанян Р. Н., Исмаилов Р. С. ФРАЗЕОЛОГИЗМЫ И ОБРАЗНЫЙ СТРОЙ ЯЗЫКА //PEDAGOGICAL SCIENCES AND TEACHING METHODS. – 2022. – Т. 2. – №. 18. – С. 121-125.

4. Давлятова Г. Н. и др. АВТОБИОГРАФИЧЕСКИЕ ЭЛЕМЕНТЫ И ТВОРЧЕСКИЕ ПОИСКИ В ПРОИЗВЕДЕНИЯХ НВ ГОГОЛЯ //PEDAGOGICAL SCIENCES AND TEACHING METHODS. – 2022. – Т. 2. – №. 18. – С. 187-191.

5. Акбаров О. А., Джагаспанян Р. Н. кизи Акрамова НА ПРИРОДА КАК ОДИН ИЗ ОБРАЗОВ ПОЭТИЧЕСКОЙ МОДЕЛИ МИРА В ПРОИЗВЕДЕНИЯХ ВМ ШУКШИНА //INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE" THE TIME OF SCIENTIFIC PROGRESS. – 2022. – Т. 1. – №. 3. – С. 62-70.

6. Акбаров О. А., Джагаспанян Р. Н., Исмаилов Р. С. ФУНКЦИЯ ОБРАЗА ПРИРОДЫ КАК ОБЪЕКТ ФИЛОЛОГИЧЕСКОГО ИССЛЕДОВАНИЯ //ІЎДКОР О'ҚИТУВЧИ. – 2022. – Т. 2. – №. 24. – С. 195-200.

7. Джагаспанян Е. С. ИЗУЧЕНИЕ УЧЕБНО-МЕТОДИЧЕСКОГО МАТЕРИАЛА В ОБЛАСТИ РУССКОГО ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ //Новости образования: исследование в XXI веке. – 2023. – Т. 1. – №. 6. – С. 561-567.

8. Weil P.L., Genis A.A. 60-lar. Sovet odami dunyosi. – M.: Yangi adabiy sharh, 1996. – 368 b.

9. Grigorieva T.V. Rus tilidagi "Nur" va "Zulmat" tushunchalarining semantik talqini [Elektron resurs] / T.V. Grigorieva // URL: <https://www.dissercat.com/content/semanticheskaya-interpretatsiya-kontseptov-svet-i-tma-v-russkom-yazyke> (kirish sanasi: 09.02.2022).

10. Burun B. Parijda yuradi. Chap qirg'oq va orollar [Elektron resurs] / B. Nosik // URL: <https://litresp.ru/chitat/ru/%D0%9D/nosik-boris/progulki-po-parizhu-levij-bereg-i-ostrova/22> (kirish sanasi: 09.02.2022).